

Світлана Горова,

мол. наук. співроб. Фонду президентів України НБУВ

ЗМІ ЕЛЕКТРОННІ ТА ЗМІ ТРАДИЦІЙНІ: У ДИНАМІЧНОМУ СПІВВІДНОШЕННІ

У статті розглядається процес утвердження в інформаційному просторі України електронних текстових ЗМІ та їх співвідношення зі ЗМІ традиційними.

Ключові слова: ЗМІ, електронна текстова інформація, функції сучасних ЗМІ, співвідношення друкованих електронних і традиційних ЗМІ.

У контексті розвитку загальносуспільного процесу масової інформатизації, що обумовлює розширення доступу всім категоріям громадян до наявних інформаційних ресурсів, до можливостей їх оновлення з урахуванням вимог і потреб сьогодення, і, що найголовніше, у зв'язку зі створенням у суспільстві ситуації зростаючої затребуваності ефективного використання наявної інформації набуває особливого значення система забезпечення його електронною текстовою (ЕлТек) інформацією. У загальному потоці електронної інформації така інформація, маючи істотні переваги перед друкованим словом на паперових носіях, має також серйозні плюси у процесі використання в інтересах суспільного розвитку, при порівнянні з іншими нині наявними формами використання електронної інформації. На телебаченні, кіно тощо поряд зі словом використовується як виражальний засіб для донесення змісту також зображення, звук, колір, різноманітні композиційні рішення позамовного вираження змісту. При цьому не забезпечується на сьогодні того рівня абстрагування, що давав би можливість ефективно сприймати зміст, усвідомлювати у відповідності до вимог сучасний рівень спілкування.

ЕлТек-інформатизація на сьогодні є найбільш адекватним відображенням природного мовного процесу в системі інформаційних обмінів. Як про це справедливо зауважує Є. Панов, «якраз він і є головним фундаментом комунікації. Що ж стосується тих засобів, які використовуються для трансляції мовних повідомлень у просторі й часі, то їх вибір визначається в кожному випадку особливостями даної національної культури та тими технічними можливостями, якими ця культура володіє» [1].

Практика інформаційної діяльності сьогодення свідчить про найбільшу ефективність саме ЕлТек-інформації в арсеналі засобів знакового спілкування у зв'язку із забезпеченням прийнятного рівня відображення та кодування живої мови, швидкості донесення інформації від її виробника до користувача (і, що дуже важливо, практично необмеженої кількості користувачів), зручності у використанні тощо. Використання електронної текстової інформації на сьогодні, таким чином, стало найбільш затребуваною формою інформаційних обмінів, використання інформації комп'ютеризованою частиною населення, що має можливість користуватись Інтернетом.

Слід зазначити, що організація відповідної системи соціальних комунікацій сприяла створенню якісно нової структури ЕлТек-інформації в середині суспільства з широкою можливістю для доступу до неї. Розвиток процесу активного використання даного ресурсу в сучасному суспільстві сприяє дедалі більш чіткому поділу його за призначенням на дві основні групи: на спеціальну інформацію, необхідну для реагування суспільства на всю систему зовнішніх і внутрішніх викликів, для забезпечення його існування й розвитку, та на масову інформацію, орієнтовану на членів суспільства відповідно до їхніх інтересів з реалізацією їхньої потреби у внутрішньосуспільних інформаційних обмінах.

Спеціальна інформація продукується науковими установами, аналітичними підрозділами владних, економічних та інших структур, соціальними інформаційно-аналітичними центрами типу «фабрики думки», що генерують нову, необхідну для розвитку суспільства інформацію та орієнтовану на відповідні категорії спеціалістів. Для оперування даною інформацією потрібна спеціальна підготовка.

Масова електронна текстова інформація продукується засобами масової інформації. Вона орієнтована на широку аудиторію користувачів і для використання не потребує спеціальної підготовки. Ця інформація задовольняє відповідні запити індивіда як соціальної істоти, члена суспільства. Вона сприяє гармонізації внутрішньосуспільних відносин, соціальної структури, продуктивного розвитку її складових, оновлюваної самоідентифікації та ефективного функціонування в умовах активізації глобальних процесів у сучасному світі.

Сучасні засоби трансляції ЕлТек-інформації, за Є. Пановим, що швидко розвивалися в Україні в середині 90-х років минулого століття, вмонтовуючись у систему внутрішньоукраїнських інформаційних комунікацій в якості найбільш сучасного та ефективного їх виду, сприяли:

– забезпеченню стійкості, необхідної інтенсивності інформаційних обмінів між соціальними структурами суспільства, у тому числі територіально розділеними значними відстанями;

- якісній, оперативній передачі інформації;
- задоволенню суспільних потреб у постійному розширенні доступу до актуальних, соціально значущих обсягів інформації, можливості активного використання текстового матеріалу електронної інформації в друкованих ЗМІ у пропагандистській роботі громадських організацій, а також під час вирішення однотипних або ж спільних завдань, що постають перед членами суспільства [2].

Усе це сприяло тому, що організація ЕлТек-ЗМІ в середині 90-х років – як політехнологічний проект для забезпечення друкованих ЗМІ оперативною інформацією (із розрахунку впливу на традиційно широку в нашій країні читацьку аудиторію періодичної преси того часу), введення, таким чином, у громадську думку відповідної трактовки значущих подій і явищ суспільного життя – швидко перетворилися із допоміжних у самостійні ЗМІ. Вони завоювали свою читацьку аудиторію та набули значного суспільного впливу (наприклад, «Українська Правда», «Кореспондент» та ін.).

У свою чергу, ЕлТек-ЗМІ в процесі свого розвитку дедалі частіше звертаються до паралельного використання видань на паперових носіях для представлення в них аналітики, ґрунтовних журналістських досліджень тощо – матеріалів підвищеної складності для засвоєння, що більшістю сучасних читачів легше сприймаються в паперовому варіанті.

Таким чином, у вітчизняному інформаційному просторі на початок ХХІ ст. з'явилися синтезовані ЗМІ, взаємопов'язані оперативні інформаційно-аналітичні, що аналізуються на електронних носіях, та аналітико-інформаційні – на носіях паперових. На сьогодні цей процес, по суті, є аналогічним процесу формування гібридних бібліотек у розвитку системи сучасних центрів збереження й використання інформаційних ресурсів нашої країни. Він відображає особливості перехідного етапу утвердження в вітчизняному інформаційному просторі інформаційної діяльності на електронних носіях, поступового процесу розмежування сфери застосування ЕлТек-ЗМІ та друкованих ЗМІ у традиційному вигляді. Відповідно, це відображається також і в нинішній розстановці акцентів у розвитку функцій обох видів ЗМІ.

Для ілюстрації цього твердження, не вдаючись, з огляду на розміри даної статті, у дискусію між дослідниками з приводу різних точок зору на функції ЗМІ, видається за можливе звернутися до системи цих функцій, запропонованої Є. Прохоровим, як системи, що за своїм змістом досить повно охоплює функціональне призначення цих джерел інформації [3]. Найважливішою, вихідною функцією при цьому автор вважає комунікативну. Це – функція спілкування, налагодження контактів.

За умови реалізації цієї функції ЕлТек-ЗМІ мають виграти у часі під час спілкування з читачами з приводу оперативних проблем. Вони можуть доповнювати, уточнювати інформацію в міру розвитку подій, переформатовуючи початкове повідомлення. Ці ЗМІ не лімітовані розмірами видання. Водночас під час оперативного – у режимі реального часу – висвітлення подій у гонитві за швидкістю їх автори часто припускаються помилок, неточностей, надають невинувато суб'єктивні оцінки подіям. Як правило, під час переформатування матеріалу частина його, інколи досить цінна, втрачається.

У свою чергу, ЗМІ на паперових носіях мають можливість спілкуватися з читачем лише з періодичністю їх публікації. Вони у висвітленні подій лімітовані розмірами газети чи журналу. Оновлення інформації в них відбувається з виходом наступного номера. Однак при цьому за рахунок більшого ресурсу часу для висвітлення подій ЗМІ на паперових носіях є більш ґрунтовними в інформуванні, більш точними та орієнтовані як на традиційного читача, так і на того, який спочатку ознайомлюється з новинами в Інтернеті.

Характерним є також прояв організаторської функції в обох видах ЗМІ. Вона проявляється як функція забезпечення впливу так званої четвертої влади на життя суспільства.

Як правило ЕлТек-ЗМІ першими дають повідомлення про ту чи іншу подію, про той чи інший факт з діяльності владних структур. У стислі терміни намагаються організувати відповідний коментар експертів з даного приводу. Однак це сприймається, як правило, як перша реакція на те, що відбулося.

Газети та журнали намагаються подавати інформацію більш ґрунтовно, привносячи в інформаційний простір додаткові, інколи дуже важливі деталі, нюанси подій. Коментарі на сторінках цих видань, пропозиції, прогнози є більш аргументованими, оскільки друковане на папері слово зобов'язує до більшій відповідальності, сприймається переважно частиною читачів в якості задокументованого і формує більш переконливо імідж автора. Оскільки для більшій частини читачів, особливо старшого віку, газетна публікація продовжує залишатися високоавторитетною, про свій імідж як автора такої публікації в газеті більше турбуються і коментатори, і експерти. У практиці сучасної інформаційної діяльності середовище експертів має значний попит на регіональні та місцеві газетно-журнальні видання, що акумулюють у собі громадську думку своїх регіонів. І це є важливим показником і для експертного середовища, і для управлінських структур.

Водночас слід зазначити, що газетно-журнальні видання, особливо регіональні, мають менші можливості для оперативного відображення громадської думки з приводу розвитку суспільно значущих подій у масштабах України, ніж ЕлТек-ЗМІ. Це в динаміці розвитку швидкоплинних подій буває істотним недоліком.

Ідеологічна (соціально-орієнтуюча) функція ЗМІ протягом останніх двох десятиріч перебувала фактично поза увагою дослідників в Україні. На її вивчення дослідники почали звертати увагу лише протягом останніх років, коли брак ідеологічних розробок став істотно впливати на практику суспільного розвитку, на соціальні орієнтири нашого суспільства. З огляду на такі обставини лідерами в реалізації даної функції на сьогодні є офіційні видання політичних партій, наукові видання та газети й журнали державної форми власності.

Сегментом реалізації даної функції ЕлТек-ЗМІ є обговорення ідеологічних концепцій в експертному середовищі, аналітичні огляди громадської думки в питаннях ідеології, анонсування та дайджест-публікації наукових розробок у даному напрямі. Культурно-освітня та рекреативна (розважальна) функції ЗМІ більш ефективно на сьогодні реалізуються в традиційних виданнях, на паперових носіях.

Водночас – унаслідок характерної для них оперативності, задіяних виражальних можливостей, використання засобів інтерактивного спілкування – рекламно-довідкова функція значною мірою стала прерогативою ЕлТек-ЗМІ.

Таким чином, у сучасному вітчизняному інформаційному просторі з утвердженням електронних інформаційних технологій відбувається процес структурування джерельної бази та безпосередньо інформаційних ресурсів відповідно до потреб сьогодення. Це структурування визначається запитом різних категорій користувачів, у тому числі й тих, які досі не володіють комп'ютерними технологіями. Таке структурування ускладнює сучасну інформаційну діяльність як у середовищі користувачів, так і в бібліотечних установах, що мають адекватно відображати у своєму комплектуванні об'єктивні інформаційні процеси сучасності. Однак уже безпосередньо факт такого бурхливого на сьогодні процесу структурування свідчить про істотні перспективи на шляху повноцінного входження українського суспільства до інформаційного етапу його розвитку.

Список використаних джерел

1. *Панов Е. Н.* Знаки, символы, языки: Коммуникация в царстве животных и в мире людей / Е. Н. Панов. – М. : Изд-во ЛКИ, 2011. – С. 132.
2. *Горовий В. М.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. М. Горовий. – К. : НАН України, НБУВ. – 2010. – С. 279–280.
3. *Прохоров Є. М.* Функції ЗМІ [Електронний ресурс] / Є. М. Прохоров. – Режим доступу: <http://www.librero.ru/article/7t7/Junkciicmi.htm>. – Назва з екрана.